

De Euripide et Georgio Piside iudicium

‘Ο αὐτὸς ἐρωτήσαντι "Τίς ἐστίχιζε κρεῖττον, ὁ Εὐριπίδης ἢ ὁ Πισίδης;"

Ἄμφω μὲν εὖχρηστοι τοῦ γε μέτρου καὶ τῆς ποιήσεως ἔνεκα, καὶ ὁ Φλιάσιος Εὐριπίδης ὁ τραγικός καὶ ὁ τῶν Πισιδῶν Γεωργίος, ὃς τὸ ἰαμβικὸν μέτρον παρὰ τοὺς πολλοὺς τοὺς αὐτῶ <ἐπομένους> ἠκρίβωσε· ἐπεὶ δ' ἐποίησε τὸν αὐτὸν λόγον οὕτως εἰπεῖν ὁμοιότατον, δυσχερῆς ἢ διάκρισις πωρὶς ἀλλήλοιν διαφέρετον καὶ τίς ἄτερος θατέρου καλλίων. περὶ δὲ τὰς ἀμοφτέρας τέχνας εἴ τις καὶ τὴν ἐπιστήμην ἔχει τὴν μετρικὴν καὶ τὴν περὶ τοὺς ῥυθμοὺς ἀξιόλογον, τὴν περὶ τὰ μέτρα καὶ τοὺς πόδας ὑψηλόνουν καὶ θεωρητικόν, οὐ πάνυ χαλεπὸν εὐρεῖν τινα εἴν ἀμφοτέροις διαφορὰν καὶ δοῦναι τῶ ἑτέρῳ τὰ νικητήρια κατὰ τοῦ ἑτέρου. Τοῦτο δὲ παντὸς ἔνεκα προκείσθω τοῦ λόγου ὅτι τὰ μέτρα καὶ οἱ ῥυθμοὶ ἑτερότητας μυρίας παρὰ τοὺς χρόνους ἐδέξαντο· οὐ γὰρ τὸ ἠρωϊκὸν μέτρον τὴν ἀρχαίαν νῦν σώζει μεγαλοπρέπειαν, οὐτὲ ἐν τοιρὶς ἀκριβεστάτοις μέτροις ἴσταται, ἀλλὰ τῶ δακτυλικῶ καὶ σπονδειακῶ καὶ ἰθυφαλλικὰ μέτρα καὶ τῶν ἰαμβῶν συζυγία ἀναμεμίσχεται, οὔτε τὸ ἰαμβικὸν μέτρον τὰς αὐτὰς ἀναπαύσεις καὶ τοὺς αὐτοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὴν αὐτὴν συνθήκην τοῖς προτέροις ἔχον προφαίνεται, ἀλλὰ θεατρικώτερον νῦν ἔστι καὶ ὡς περ ἐπὶ ὀρχήστρας ἀπηναισχύντηκε, καὶ πάσης μὲν ὑπεράλλεται βάσεως, παντὸς δὲ ῥυθμοῦ ὑπερίπταται, καὶ μόνον νῦν ζηλωτὸν τὸ αἴττον τοῦ μέτρου καὶ ἰαμβόκροτον. ἢ μέντοι τραγικὴ ποίησις διαφοροῖς τε ῥυθμοῖς κοσμουμένη καὶ μέτρα ποικίλα λαμβάνουσα οὐ <διὰ> παντὸς ἐξορχεῖται τὰς ὑποθέσεις οὐδ' ὑπεράλλεται, ἀλλ' ἔστι μὲν οὐ καὶ τοὺς εὐκρότους ἤχους ζηλοῖ καὶ τὴν ποδικὴν εὐρυθμίαν προκρίνει καὶ τοῦ λόγου τὰς ἐμμέτρους συζυγίας ἀσπάζεται, ὅπῃ δὲ δόξει τῶ ποιητῇ, μεταβάλλεται τοῦ τόνου καὶ τὸν ῥυθμὸν ἐξαλλάττει, καὶ ποτὲ ἔστιν οὐτὲ ἀρπάζεται ὁ ῥυθμὸς, ποτὲ δὲ βαίνει ἐπὶ τρισυλλάβου ἢ τετρασυλλάβου τῆς βάσεως τῆς μετρικῆς, καὶ ὁ ῥητορικὸς λόγος ἐν μὲν τῶ κάλλει, φημὶ δὴ τῇ ιδέᾳ, ῥυθμίζει πως τὸν "π" μουσικωτέρους ῥυθμοὺς, ἐν δὲ γε ταῖς λοιπαῖς ιδέαις μάλιστα ἐντραχύνει, φημὶ δὴ τραχέα γε τὰ μέτρα τίθησι, καὶ τραχύνει τὴν ἀκροήν.

Ὁ γοῦν Εὐριπίδης τὴν ποίησιν ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἀκριβωσάμενος, εἰ μὴ τις αὐτοῦ προκρίνοι τὸν Σοφοκλέα, διὰ τὴν ποικιλίαν θαυμάσιος καὶ πάντα μιμῆσθαι δυνατός· καὶ ποτὲ μὲν εὐρήσεις τὸν ποιητὴν διθυραμβίζοντα καὶ νέα ζηλοῦντα τε καὶ προκρίνοντα, ποτὲ δὲ καὶ τῶν ἄλλων χαρίτων καὶ σεμνοτήτων ἐξάρχοντα καὶ τοῖς χοριάμβοις κοσμούμενον καὶ παντοδαπὸν τῇ ποιήσει γινόμενον, καὶ ἠθικώτατον μετ' ὄντα οἷς δεῖ ἦθος ἐνσεμνύνεσθαι καὶ αὐθις παθητικώτατον ἔνθα πάθη τῶν πεπονθότων ὑποκυμαίνει, ἐπεὶ καὶ τὸ τελεώτατον κεφάλαιον τῆς τραγικῆς ποιήσεως τὸ πάθος ἐστί, καὶ τοῖν δυοῖν εἰδοῖν τοῦ τε τραγικῶς καὶ τοῦ κωμικῶς λέγειν τοῦτο ἔστι τὸ διάφορον, ὅτι ἐκεῖ μὲν ὑπόκειται τὸ πάθος, ἐνταῦθα δὲ γέλωτες τὰ πλείω καὶ χάριτες. ἐπεὶ δὲ καὶ πλείω τὰ μέρη τῆς τραγωδίας, οὐ μόνον κατὰ τὴν σκηνὴν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὄλην πραγματείαν τε καὶ συνθήκην, καὶ ἄλλο μὲν ἔστι τὸ ἐπὶ σκηνῆς, <ἄλλο δὲ τὸ> χορικόν, ἕτερον δὲ τὸ ἑτεροσκηνιον, καὶ ἄλλα μὲν τὰ ἐπεισόδια, ἄλλα δὲ τὰ προεισόδια· καὶ τὰ μὲν ἄγγελοι φθέγγονται, τὰ δὲ Φρύγες βάρβαρον σύστημα, ἢ γυναῖκες αἰχμάλωτοι, ἢ χορὸς ἕτερος, οὐ πᾶσι δὲ πάντων <ταῦ>τὰ τῶν μέτρων κατάλληλα, ἀλλὰ δεῖ τὸν ποιητὴν καὶ γυναικεῖόν τι μέλος ἀνακαλέσασθαι καὶ βάρβαρον ἦθος μιμῆσασθαι, καὶ γλώτταν Ἑλληνίδα ἐξακριβώσασθαι καὶ τᾶλλα ὑποκρίνασθαι τοῖς ὑποκειμένοις προσώποις προσήκοντα, διὰ ταῦτα καὶ τὰ ἔπη τοῦτοῖς εἴφ' ἐκάστων διάφορα καὶ ἕτεροῖα τὰ μέτρα καὶ οἱ ῥυθμοὶ πρὸς ἀλλήλους ἀκατάλληλοι. Σοφοκλεῖ μὲν οὖν καὶ δὴ

Αἰσχύλῳ βαθύτερα τὰ νοήματα καὶ ἢ τοῦ λόγου κατασκευὴ σεμνοτέρα, καὶ οὐ πανταχοῦ χάριτες οὐδὲ ῥυθμοὶ εὐκροτοὶ, ἀλλὰ σεμνότερα τὰ πλείω καὶ οὕτως εἰπεῖν εὐσχημονέστατα.

Αἰσχύλος γοῦν εἰς μὲν τὸν Προμηθεά ἀναρτῶμενον βραχὺ τι τοῦ οἰκείου παρεκβαίνει ἤθους καὶ χαίρων λίαν καθαροῖς ἰάμβοις καὶ λεξειδίῳ τισὶ τὴν ἀκοὴν σαίνουσι γλαφυρότερον τῆς ὑποθέσεως ἐφήψατο· ἐν δέ γε ταῖς λοιπαῖς αὐτοῦ δραματικαῖς ὑποθέσεσι, μάλιστα ἔνθα τὰ Δαρεικὰ μιμεῖται πρόσωπα, δεινός ἐστι τὰ πολλὰ καὶ δυσέκφραστος, καὶ οὐκ ἄν τις αὐτοῦ γνοίη μὴ τετελεσμένος οὕτως εἰπεῖν τὰ θεοφάνεια. Εὐριπίδης δὲ ὀγδοήκοντα ἢ καὶ πλείω συνθεῖς δράματα, ἀπανταχοῦ ἀγαλματίας καὶ χαρίεις ἐστίν, οὐκ ἐν ταῖς χάρισι μόνον τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πάθεσι· καὶ πολλάκις γε τοὺς Ἀθηναίους ἐπικαίρως δραματούργησας εἰς πλεῖστα κατήνεγκε δάκρυα· ὦντο γὰρ τὰ λεγόμενα ὄραν ὡς γινόμενα. ἔνθα δὲ τὸν Ὀρέστην εἰσάγει μαινόμενον, τὰ <κατὰ> Τάνταλον ὅποσα εἰκὸς προοιμιασάμενος, εἶτα καταβάς εἰς τὴν ἀδελφὴν Ἥλέκτραν καὶ τὰς ἐκ γειτόνων συναγομένας, ὥστε τὸν Ὀρέστην θεάσασθαι τε καὶ ἐπισκέψασθαι, τοῦδ' ἠΰσυχ' ἠΰσυχ' ποδὶ" (ορ. 136) φθέγγεται, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἔστηκεν οὐ ἴστατο, αἰ δὲ <πρὸς> τὴν Ἥλέκτραν ἀποκρινόμενα φθεγγόμενην τοῖς σιγατέ μὴ κτυπεῖτε, μὴ ἔστω κτύπος καὶ ἄλλα χορόν τινα πρὸς ἀλλήλας ἀνείλιττον, καὶ πρὸς τὸ μέλος τὰ μέτρα ἐφθέγγοντο, καὶ οὐδὲν αὐταῖς μέλον, εἰ καὶ τὴν λέξιν ὀξυτονεῖν δεοί, ἄλλως ἐπῆδον. οὕτως αὐτῷ πανταχοῦ διὰ σπουδῆς ἢ ῥυθμικῆς φράσις καὶ τὸ τῆς λέξεως εὐγλωττον καὶ τὸ τοῦ ῥυθμοῦ ἐμμελές. ἀτεχνῶς γοῦν τὴν μουσικὴν ζύμπασαν καὶ αὐτὰς δὴ τὰς ῥυθμικὰς ἀγωγὰς εἰσάγει τοῖς οἰκείοις ποιήμασι καὶ οὔτε διαστημάτων αὐτῷ οἱ λόγοι ἄμοιροι οὔτε μὴν γλωττημάτων μεταβολῆς, καὶ μάλιστα πεφρόντισται ὁ ἀνὴρ ἐν ἄλλοις· τὰ μὲν γὰρ μέτρα καὶ τὴν λέξιν μετατίθησι καὶ ποικίλλει τὴν φράσιν κατὰ δύναμιν ὁ σοφός. οὔτε ἀνὴρ τὰς ὑποθέσεις ὑπερορᾷ οὔτε τὰ τῶν προσώπων ἦθη, καίτοι ἐν τούτοις αἱ Σοφοκλέους τραγωδίαι μάλιστα τῶν ἄλλων ἐπραγματεύθησάν τε καὶ ἐπονηθήσαν. Εὐριπίδης δὲ τούτων μὲν ἤττον ἐμέλησεν, ἐπραγματεύσατο δὲ πλεον ἐκεῖνου περὶ τὴν μελοποιίαν, φημὶ δὴ τὴν ἐν λόγοις, καὶ τὴν χρῆσιν ταύτης καὶ τὰς τρεῖς ταύτας τῶν καλλίστων ἐπιστημῶν, μουσικὴν τε καὶ ῥυθμικὴν καὶ μετρικὴν, ὡς περ ἀνύλους καὶ κιθάρας καὶ λύρας ταῖς οἰκείαις συναγαγὼν ὑποθέσεσι. βαρβαρίζειν δὲ δέον τὴν γλῶτταν μεμίμηται ὡς δοκεῖν τὸν αὐτὸν ἄκρως τε ἐλληνίζειν καὶ ἀκριβῶς σολοικίζειν· τὸ γὰρ παρὰ τὴν Ἀτθίδα γλῶτταν ἐν ταῖς βαρβαρικοῖς λέξεσι σολοικοφανές. ἔστι δ' ὅπῃ διαμαρτάνει τοῦ πρέποντος καὶ τῆς δυνάμεως μᾶλλον τῆς λογικῆς γίνεται ἢ τοῦ ἀκριβοῦς τῆς ποιήσεως· ἀμέλει τοὶ τὴν Ἐκάβην τῷ Ὀδυσσεὶ ἀντεισενεγκῶν ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ ῥητορικῶς κατ' ἐκεῖνου αἶρει καὶ τὰ πρεσβεῖα χαρίζεται· καὶ μελετᾷ μὲν κάκεῖνον οὐκ ἀτερπῶς, ἐλάττονα δὲ τῆς αἰχμαλώτου ποιεῖ. ἔστι δὲ καὶ τῷ ἀνδρὶ τὸ ἀμάρτημα ἑτέροις κατόρθωμα. ἀλλ' ἢ γε τοῦ λόγου ἀκρίβεια καὶ τῆς ἐπιστήμης δύναμις ἐκ πάντων τὸ ἄριστον ἀπαιτεῖ.

Τοιοῦτος μὲν ὁ Εὐριπίδης. ὁ δ' ἐκ Πισιδίας σοφός, οἶμαι τῆς ἐλάττονος Ἀντιοχείας, ποιητὴς μὲν οὐκ ἔστιν ἐπῶν, ἐν δὲ ζηλώσας γένος μέτρου τὸ ἰαμβικόν, φημὶ δὴ τὸ ἀρχαῖον τε καὶ μονομερές, καὶ περὶ τοῦτο τὰ πλεῖστα πραγματευσάμενος, ποικίλλει μὲν οὐδαμῶς τὰ εἰμένα τούτῳ πρόσωπα, μηδὲ κατασκευὴ δραματικὴ μηδὲ ποικίλη τὰ ῥυθμοειδῶς δὲ πάνυ καὶ εὐγλωττῶς τοὺς ἰάμβους συντίθησιν, οὐ πολλοῖς μέρεσι λεπτῶς κατατέμνων τὸν ἰάμβον, ἀλλ' ἔστιν οὐ τρισὶ μόνοις ἀρκούμενος. ἐν πᾶσι δὲ ἀβίαστος αὐτῷ ἢ φράσις ὡς περ οὐκ ἐνθυμουμένῳ οὔτε τὰ νοήματα οὔτε τὰ ῥήματα ἀλλ' ἀναγινώσκοντι τὰ αὐτὰ <τὰ> προκείμενα· Ἑλληνικά τε αὐτῷ τὰ ὀνόματα ζύμπαντα καὶ μετὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς εὐήχα. εἰ δὲ τροπῆς ἄψοιτο εἶτε τῆς ἐν παιδιαῖς καὶ ἐν χάρισιν εἶτε τῆς ἐν σεμνότητι, οὕτω δὴ προβιβάζει τῷ λόγῳ τὰ εὐρημένα καὶ οὕτως οἰκείως τίθησιν, ὡς μὴ δοκεῖν τι παραφθεῖρειν τὴν

έτεραν ὑπόθεσιν ἀφ' ἧς εἰς τὴν οἰκείαν ὠρμήθη. νόσημα γοῦν εἰπὼν ἐν τῷ λόγῳ εὐθύς τὴν ἰατρικὴν πᾶσαν ἐπεισκυκλοῖ μῆτε τῶν αἰτιῶν φειδόμενος μῆτε τῶν οἷς θεραπεύεται τὰ νοσήματα. κἂν σειρὰν οὐρανόθεν ἐξαρτήσῃ καὶ τινὰς δυνάμεις ταύτης ἐξάψῃ, εὐθύς οἱ δεσμοὶ καὶ τὰ ἐξαρτήματα καὶ ὅσα τῆς ἀκρότητος καὶ ὅσα τοῦ ἀκροτελευτου^{<ι>} τῆς χαλαρᾶς ἐκείνης ἀλύσεως. κἂν τὰς Ὁρας συναγάγῃ καὶ συνεπιείξῃ ὡς ἐν χορῶ, βαβαί, τῆς τῶν χειρῶν ἀντεπιβολῆς καὶ τοῦ κύκλου καὶ τῆς ἐλίξεως καὶ τῆς περιόδου καὶ τοῦ ἐπωδοῦ καὶ τῆς στροφῆς καὶ τῆς ἀντιστροφῆς {καὶ τοῦ ἠσύχου} καὶ τῆς κινήσεως. εἰ δὲ καὶ θεατρίζῃ αἰροῖτο τὸν λόγον καὶ τετράπῳλον τὴν συνθήκην ἐρεῖ τῶν Ὁρῶν, πόσα μὲν περὶ ἠνιόχων φθέγγεται καὶ τῆς ἀρίστης ἠνιοχῆσεως, πόσα δὲ περὶ ζυγῶν καὶ τροχῶν καὶ χοινικίδων, ὅποια δὲ αὐτῷ αἰ πλημναι καὶ αἰ τῶν τροχῶν ἀΨῖδες, τὰ τε ἵππεια φάλαρα καὶ φρυάγματα καταβαίνει δὲ ὁ λόγος αὐτῷ καὶ μέχρι τῶν τελευταίων τῆς τέχνης, καὶ περὶ ἃ οὐδὲ αὐτοὶ εἶποιν οἱ περὶ τὴν τέχνην πραγματευόμενοι. εἰ δὲ καὶ φάλαγγας <ἐπ'> ἀλλήλαις στήσειεν, εὖροις ἂν ἐκεῖσε τὴν ἰππικὴν ἅπασαν καὶ πεζικὴν σύνταξιν, τοὺς δορατοφόρους, τοὺς ἀκοντιστάς, τοὺς τοξότας, τὸν ἐνωμοτίαν, τὸν ἡμιλοχίτην, τὸν οὐραγόν, τοὺς παραστάτας, τοὺς ἐπιστάτας· ὥσπερ δὲ ἀπὸ σφενδονῆς αὐτῷ οἱ στίχοι ἀλλοῦνται ἅμα τοῖς ποσὶ καὶ τῷ μέτρῳ τὸ γοργὸν συμπεραίνοντες τὴν διάνοιαν. Εἰ μὲν οὖν πρὸς τὴν τραγικὴν ποίησιν, φημὶ δὴ Εὐριπίδου, τὰ Πισιδεακὰ μέτρα συγκρίνοισ καὶ τοὺς ῥυθμούς, ἦττ'..... ἐκείνου ...ξα. 35.... λέξεως καὶ τὸ ἀπὸ γῆς εἰσορῶν αἶμα καὶ τοῦτοσμητα σ κατα' τοῦ ποιητοῦ τὰ πρεσβεῖα. οὐ γὰρ οἶδα εἴ τις κάλλιον τούτου ἐπίσταται ἰαμβίζῃν, ὥσπερ οὐδὲ ἠρωΐζειν, εἰ μὴ βραχεῖς καὶ εὐαριθμήτους τοὺς ἠρωϊκοὺς στίχους ἐποίησεν.